

Motion till riksdagen 2009/10:Ju283

av **Bodil Ceballos m.fl. (mp)**

Granskningskommission om våldtäkter

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en oberoende granskningskommission om våldtäkter.

Motivering

Under år 2008 polisanmälades över 5 400 våldtäkter i Sverige. Utslaget på årets dagar betyder det att närmare 15 våldtäkter och våldtäktsförsök anmälades varje dag. Ungefär en fjärdedel av de polisanmälda våldtäkterna gäller barn under 15 år. Mörkertalet är dock mycket stort. Enligt den nationella trygghetsundersökningen 2008 kan över 25 000 våldtäkter ha ägt rum i Sverige under år 2007. Unga kvinnor mellan 16 och 24 år är särskilt utsatta för olika typer av sexualbrott.

Under 2008 dömdes 262 personer för våldtäkt. Bara en liten andel av de våldtäkter som anmäls leder i slutändan till att åtal väcks. De flesta ärenden läggs istället ned i ett tidigt skede av utredningen, vanligtvis med motiveringen att brott inte kan styrkas. Våldtäkt är ett brott med särskilda bevissvårigheter. Att rättsväsendet förmår att effektivt utreda brotten och ställa gärningsmännen inför rätta ligger i såväl brottsoffrets som samhällets intresse. Brottsoffrets möjlighet att få rättvisa och upprättelse är i mycket stor utsträckning avhängig av förundersökningens kvalitet. Mot den bakgrunden ter det sig märkligt att så lite uppmärksamhet har ägnats åt att systematiskt analysera och identifiera brister – och därmed skaffa underlag för konkreta förbättringar – vad gäller den rättsliga hanteringen av våldtäkt i Sverige. Det är först under senare år som Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten har genomfört två myndighetsgemensamma inspektioner av brottsutredningar avseende våldtäkt och grov våldtäkt där brottsoffret är över 15 år.

Fel! Okänt namn på

Ett omfattande forskningsprojekt, *Den rättsliga hanteringen av övergrepp mot kvinnor och barn*, finansierat av Brottsoffermyndigheten, har analyserat hur rättssystemet hanterar så kallat "familjevåld" och sexuella övergrepp. Forskarna har visat att utredningar av kvinnofridsbrott och sexuella övergrepp skiljer sig åt mellan Stockholms polismästardistrikt. I rapporten anges bland annat att utredningskvaliteten är mycket skiftande inom och mellan de olika polisdistrikten och åklagarkamrarna. Forskarna hävdar att särskilt utsatta offer, såsom tonårstjejer, kvinnor med olika typer av psykosociala problem och exempelvis kvinnor från Asien och forna Östeuropa i praktiken saknar rättsordningens skydd. Det är inte ovanligt att utredningen läggs ned utan att identifierade utpekade gärningsmän ens hörs. Förhören med den misstänkte är inte alltid tillräckligt ifrågasättande, man ställer få följdfrågor och den misstänkte konfronteras inte alltid med den målsägandes uppgifter. Man kan också behöva hålla flera förhör, vilket vanligtvis inte sker.

Förra året kom också Brottsförebyggande rådet (Brå) med en kartläggning över polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer. Den visar att det finns stora skillnader mellan olika polismyndigheter vad gäller upplärning och åtal. Brås slutsats landar i att ju mer systematiskt man arbetar med utredningarna, desto högre personupplärning. Här identifieras också flera brister i utredningsarbetet samt vikten av att polisen motiverar kvinnan att medverka i utredningen. Dessvärre ingår inte våldtäkt i undersökningen utan enbart brott som rubriceras som misshandel. Mönstret är dock detsamma och stämmer överens med ovan nämnda forskning.

Ytterligare en rapport, finansierad av EU:s Daphneprogram, kom i april i år. I den har man jämfört elva europeiska länder avseende våldtäktsärenden. Det framkom att åtalsfrekvensen för våldtäkt i Sverige är bland den lägsta i Europa.

Det tycks finnas enighet kring nödvändigheten av och möjligheten att ytterligare förbättra polisens och åklagarnas arbete vad gäller att utreda och lagföra våldtäkt och andra sexualbrott. Att kvaliteten i arbetet ytterligare stärks är ytterst betydelsefullt, både för brottsoffrens rätt till rättvisa och upprättelse, men också för allmänhetens tilltro till rättsväsendets förmåga att utreda, åtala och lagföra så allvarliga och integritetskränkande brott som våldtäkt. På sikt kan detta också leda till att anmälningsbenägenheten ökar.

Utbildningsinsatser kring bemötandefrågor inom rättsväsendet är centrala. Specialisering och nära samverkan mellan polis och åklagare är andra åtgärder som ofta anges som steg i rätt riktning. Vi anser dock att det behövs krafttag vad gäller granskning av själva verksamheten och menar att regeringen har ett ansvar att skarpare följa upp och säkerställa att kvaliteten i polisens och Åklagarmyndighetens utredningsarbete i våldtäktsärenden håller en enhetlig och hög nivå.

Amnesty publicerade i september 2008 en rapport om våldtäkt i de nordiska länderna. I rapporten föreslår Amnesty att en oberoende granskningskommission inrättas med uppgift att systematiskt samla in information om samtliga utredningar rörande våldtäkt som läggs ned eller leder till beslut om att inte väcka åtal samt att analysera och rapportera om skälen härtill och bedöma utredningskvaliteten. Det är viktigt att identifiera och åskådliggöra

Fel! Okänt namn på

brister som går att hänföra till själva utredningarna av våldtäktsbrott för att skapa ett uttömmande underlag för förbättringar. Granskningskommissionens arbete skulle innebära en möjlighet att göra omfattande och jämförande studier som kan ligga till grund för förslag om ytterligare åtgärder för att förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsärenden. Detta är också ett sätt att möjliggöra ett granskningsystem mellan olika polisdistrikt och åklagarkammare för att uppnå kvalitetshöjning och större överensstämmelse i arbetet mellan de olika polismyndigheterna, polisdistrikten och åklagarkamrarna. En systematisk granskning av alla nedlagda våldtäktsutredningar skulle innebära en ingående uppföljning för att säkerställa att såväl nya som tidigare vidtagna åtgärder verkligen fungerar. Vi anser att det är ett bra förslag som vi ställer oss bakom.

Mot bakgrund av de omdebatterade domarna från Högsta domstolen som kom under sommaren 2009 kan en sådan granskningskommission ha en mycket viktig funktion att fylla. HD:s ordförande har i medierna velat tona ned den prejudicerande effekten av de två domarna från i somras och betonat att förundersökningar i våldtäktsärenden måste förbättras. I fallen som HD prövat hade polisen kunnat vidta ytterligare åtgärder för att säkra bevisning. Förbättrad kvalitet på utredningarna förutsätter dock att man systematiskt tar reda på vilka bristerna är, vilket är huvudsyftet med en granskningskommission.

En annan viktig åtgärd är att ytterligare stärka och förbättra stödet till brottsoffren. Genom det nationella programmet för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp som Nationellt centrum för kvinnofrid fått i uppdrag att genomföra, skapas förhoppningsvis bättre förutsättningar för ett professionellt bemötande och omhändertagande av sexualbrottsoffer inom hela hälso- och sjukvården. Förutsättningarna för enhetliga och rättssäkra rutiner vad gäller provtagning och dokumentation förbättras.

Den som utsatts för våldtäkt kan dock ofta vara i behov av långvarig professionell hjälp från exempelvis psykolog eller terapeut som har särskild och erforderlig kompetens på området. Det psykosociala stödet är också viktigt för motivationen att göra en polisanmälan och för att orka igenom en eventuell rättsprocess. Det finns endast ett fåtal specialiserade mottagningar i Sverige, däribland Akutmottagningen för våldtagna kvinnor vid Södersjukhuset i Stockholm och Kvinnofridsmottagningen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Det finns skäl att i större städer inrätta särskilda specialenheter för personer som utsatts för sexualbrott för att därigenom ytterligare förbättra det medicinska och psykosociala stödet. Långsiktigt, professionellt psykosocialt stöd och rehabilitering, exempelvis i form av psykolog eller annan samtals hjälp, måste vara åtkomligt för alla som utsatts för sexualbrott, oavsett brottsoffrets privata ekonomi och oavsett om någon person dömts för brottet eller ej.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 september 2009

Bodil Ceballos (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Peter Rådberg (mp)